

9. Сайт "EUR-Lex ", рішення ЄС та Ради Європи № 445/2014/EU від 16 квітня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.132.01.0001.01.ENG.
10. Сайт "The network of European Union Centers of Excellence". – Р. 7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.euce.org/eusa/2011/papers/1g_mittag.pdf.

References

1. Ofitsiyniy sait Yevropeiskoi Komisii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_en.htm.
2. Ofitsiyniy sait Yevropeiskoi Komisii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/index_en.htm.
3. Ofitsiyniy sait Yevropeiskoi Komisii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/culture/tools/culture-programme_en.htm.
4. Ofitsiyniy sait prezydenta Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.president.gov.ua/news/31289.html>.
5. Sait "Documentation Centre on European capitals of culture", postanova1419/1999/EC [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ecoc-doc-athens.eu/history/eu-documentation/579-european-parliament-and-council-decision-for-the-years-2005-2019.html>.
6. Sait "Documentation Centre on European capitals of culture", postanova85/C153/02 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ecoc-doc-athens.eu/history/eu-documentation/712-council-resolution-concerning-the-annual-event-european-city-of-culture-june-1985.html>.
7. Sait "Documentation Centre on European capitals of culture", postanova649/2005/EC [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ecoc-doc-athens.eu/history/eu-documentation/577-european-parliament-and-council-decision-for-the-years-2005-2019.html>.
8. Sait "EUR-Lex", postanova YeS ta Rady Yevropy # 1622/2006/EU vid 24 zhovtnia 2006 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2014:132:TOC&utm_content=buffer0e7ac&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=bufe.
9. Sait "EUR-Lex ", rishennia YeS ta Rady Yevropy # 445/2014/EU vid 16 kvitnia 2014 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.132.01.0001.01.ENG.
10. Sait "The network of European Union Centers of Excellence". – R. 7. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.euce.org/eusa/2011/papers/1g_mittag.pdf.

УДК 070:94(477.53)" 1914/..."

Шульченко Марина Валеріївна
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
e-mail: malina.shults@yandex.ua

ДО ВИТОКІВ "РУССКОГО МИРА" АБО ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ПРОПАГАНДИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА СТОРІНКАХ ПОЛТАВСЬКОЇ ГУБЕРНСЬКОЇ ПРЕСИ: початок Першої світової війни

У статті автор визначає основні напрями соціокультурної пропаганди, розгорнутої Російською імперією на шпальтах Полтавської губернської преси на початку Першої світової війни.

Ключові слова: Полтавська губернія, соціокультурна пропаганда, Перша світова війна, преса.

Шульченко Марина Валеріївна, аспірантка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

К истокам "русского мира" или некоторые аспекты социокультурной пропаганды Российской империи на страницах Полтавской губернской прессы: начало Первой мировой войны

В статье автор определяет основные направления социокультурной пропаганды, развернутой Российской империей на страницах Полтавской губернской прессы в начале Первой мировой войны.

Ключевые слова: Полтавская губерния, социокультурная пропаганда, Первая мировая война, пресса.

Shulchenko Maryna, a postgraduate, the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

To the origins of "russian world" or some aspects of sociocultural propaganda of Russian Empire on pages Poltava province press at the beginning of the World War I

The author defines the main directions of the sociocultural propaganda deployed by the Russian Empire on the press pages at the beginning of the World War I.

With the outbreak of the World War I the periodical publications of the Russian Empire, which was still in difficult conditions of severe political censorship in order to keep steadily declining popularity of the monarchy, were in the new conditions of the wartime. While understanding of the importance of the press on formation of the public opinion and conduction of parallel media war, the official imperial propaganda focused on multiple vectors of the socio-cultural space.

Since the declaration of war in the press of different levels, beginning from capital and ending with provincial, the ideological machine of tsarism began distributing and sinking of numerous social, cultural, religious, military and political myths in the minds of the empire subjects.

One of the most dedicated and passionate promoters of the official military doctrine of the empire became the local legal press, which enjoyed the confidence and respect of the electorate and was a skilful tool in achieving their goals. In Poltava province, the newspapers were the most popular publications at the beginning of the war: "Poltavskie eparhialnye vedomosti", "Poltavskie gubernskie vedomosti", "Poltavskiy den", "Kolokol", magazine "Hutoryanyin" and etc.

The intellectual genesis of the components of historiosophy of the Slavophile doctrine can be traced back to the mid-nineteenth century. The ideas of "Russian World" and "Slavism" messianism were well represented in the works of M. Danylevskiy, I. Aksakov, C. Leontiev, V. Ern, V. Rosanov, V. Ivanov and widely discussed in the press during the interwar period [9, 27].

Summing up the above stated, it can be said that the emphasis of socio-cultural propaganda in the provincial press were concentrated in a few key areas. Among them are reporting of carefully reviewed "operational" information from the front lines about the "victorious progress of the Slavic liberators army", propaganda of the "Russian World" association as restoration of the necessary historical patterns and justice, scientific substantiation of Pan-Slavism and levelling of the Western culture, spreading myths about dedicated service and sacrifice in war of the empire subjects and vandalism of the Germans "opponents", stirring religious strives and negative attitudes towards the Ukrainian intellectuals on the occupied territories. Numerous authors of the articles, conducting historical parallels of the Slavs and Teutons' fighting with that time opposition of Slavs with Germanism, by general consent concluded that the association of oppressed people was only possible because of war.

Thus, more pragmatic problems of post-war society did not go unnoticed by the press. Much attention was paid to the fight against alcoholism. Authors of articles associated benefits of a sober lifestyle primarily with the economic benefits for the state and the citizens. The economic component was also present in the appeal publications of the food aid to the front lines from the rear agronomists, as a contribution to the fight against the adversary. So, the periodicals publications of Poltava province, as the main means of mass communication in the province, were successfully used by ideological machine of tsarism for infusion and sinking in the minds of empire subjects of all kinds of military cultural myths.

Keywords: Poltava province, the sociocultural propaganda, the World War I, the press.

З початком Першої світової війни періодична преса Російської імперії, яка раніше знаходилася в непростих умовах жорсткої політичної цензури, спрямованої на підтримання невинно спадаючої популярності монархії, опинилася в нових умовах воєнного часу. Розуміючи важливість впливу преси на формування суспільної думки та веденні паралельної інформаційної війни, офіційна імперська пропаганда зосередилася на декількох векторах соціокультурного простору. З моменту оголошення війни в часописах різного рангу – починаючи зі столичних і закінчуючи провінційними губернськими – ідеологічною машиною царату була розпочата активна робота з розповсюдження і закладання в свідомість підданих імперії багаточисленних соціальних, культурних, релігійних, військово-політичних міфів.

Одним з найбільш відданих і палких пропагандистів офіційної військової доктрини імперії стає місцева легальна преса, яка користувалася довірою та пошаною та була вмілим інструментом у досягненні поставлених цілей. Також серед традиційних інформаційних каналів, що сполучали владу і суспільство, одним з найвпливовіших на початку ХХ століття продовжувала залишатися Православна церква. В першу чергу в особі парафіяльного духовенства та розгалуженої системи власних друкованих органів – "епархіяльних ведомостей", які заповнювали інформаційний простір більшості російських губерній.

В Полтавській губернії, крім "Полтавських епархіяльних ведомостей", найбільш популярними виданнями на початок війни були газети "Полтавські губернські ведомості", "Полтавський день", "Колокол", журнал "Хutoryянин" та ін. [4, 74-76].

Так, "Полтавские епархіяльные ведомости" (далі "ПЕВ") на 1914 р. займали лідерські позиції серед передплачуваних видань поряд з "Полтавскими губернскими ведомостями". Газета виходила двічі на місяць і мала досить широке коло читачів не тільки серед духовенства, а й серед мирян різних соціальних прошарків. Зауважимо, що до 1914 р. "ПЕВ" були досить аморфним щодо політики виданням і висвітлювали в основному офіційні кадрові переміщення та нові призначення церковних служителів різних рангів по губернії. В ній друкувалися нариси про відкриття та діяльність церковно-приходських шкіл, їх відвідини Преосвященнішим єпископом Полтавським і Переяславським Іларіоном, річні звіти Єпархіяльних училищ по учбовій та морально-виховній частині. Та з моменту оголошення Німеччиною та Австро-Угорщиною війни Російській імперії газета перетворилася на справжню трибуну ідеологічної машини царату.

Ідея "священної війни" та об'єднання "руського мира" як відновлення необхідної історичної закономірності та справедливості широко висвітлювалась на шпальтах "ПЕВ" і була покликана справити системний та всеохоплюючий вплив на читача. Численні автори статей, проводячи історичні паралелі боротьби слов'ян і тевтонів із тогочасним протистоянням слов'янства з германізмом, одно-стайно доходили висновку, що об'єднання пригноблених народів можливе тільки в результаті війни.

Історичним ґрунтом цього феномена було славнозвісне "східне питання": боротьба Росії з Оттоманською Портою і Австрією за звільнення підневільних слов'ян, за вихід до чорноморських проток та – як символічну мету багатовікового історичного шляху – за звільнення Царгорода, як видимий знак відродження ідеї православної Візантійської імперії в панслов'янській спільності на чолі з Росією.

Інтелектуальний генезис складових історіософії слов'янофільської доктрини простежується ще з середини ХІХ століття. Ідеї "руського мира" та месіанства "слов'янізму" були широко представлені у працях М. Данилевського, І. Аксакова, К. Леонтьєва, В. Ерна, В. Розанова, В. Іванова та мали широке обговорення в пресі в міжвоєнний період [9, 27].

На сторінках "ПЕВ" щономерно буяли пишним цвітом нові "обґрунтування" місіонерського покликання участі Російської імперії у війні. Так, доносячи оперативну інформацію з фронтів про "переможний поступ армії визволителів слов'янства", окупацію Галичини та Буковини автори статей називали ніяк не інакше, ніж "Освобождением Руси подъяремной" і, апелюючи до історичної пам'яті, сміливо проголошували: "достояние Владимира Святого, земля Ярослава Осмомысла, князей Данила и Романа, сбросив иго, да водрузит стяг единой, нераздельной России" [6, 1876]. Щодо вступу російських військ до Східної Пруссії, то в цьому випадку замітки пістрявіли заголовками на кшталт "На старое кладбище". В самому повідомленні йшлося про несправедливу втрату старовинними слов'янськими містами своїх первинних назв за п'ять віків онімечення. Нижче в сентиментальній формі читача ознайомлювали із забутими топонімами: "Столупенень – Столыпино, вотчина дворян Столыпиных, ... за 7 летнюю войну и заслуги взятия Берлина. Гумбинень – Губинь, Гольдандь – русский Голубь... Кенинсберг – славянский Королевец" [7, 1994].

Особлива увага приділялась соціокультурній пропаганді. Досить розгорнуто висвітлювалися морально-етичний та культурний аспект "обґрунтування" протистояння народів, що лунало не тільки зі сторінок преси, а й з церковних і навчальних кафедр. В статті "Что может дать миру славянство" анонімний автор акцентує увагу на варварській сутності Західноєвропейської, зокрема німецької культури, наголошуючи на її поверхневості та однобокості. За словами автора, вона має тільки зовнішні, матеріальні ознаки, підкріплені новітнім озброєнням, відкриттями та винаходами у сфері точних наук, задовольняючи потреби людини в комфорті та зручностях. Основною ж її негативною рисою є відсутність "внутрішньої культури духу", вищу міру якої і може дати світу слов'янство. Намагаючись науково обґрунтувати даний постулат, журналіст звертається до статті англійця Дж. Уомборна "О будущности славянства", в якій дослідник зображує латинську і німецьку расу, яка, доживаючи свої останні дні, так і не спромоглася створити справжню християнську цивілізацію, в якій духовне начало повинне переважати над матеріальним. У висновку статті прогнозується "приход славянства, чтобы возродит Европу, водворит принципы всемирного братства и царства Христоваго на земле. Славянская раса, переживая еще свою молодость, созреет и даст... высшее развитие цивилизации, чем Западная Европа". Показником мав бути наступний вік – вік слов'янства [6, 1873-74]. Продовжуючи культурологічно-моралізаторську лінію, "ПЕВ" в № 44 публікують промову "Нравственная сторона настоящей Русско-Германской войны с христианской точки зрения", виголошену на зборах Братства законовчителів та педагогів Полтавської єпархії. В ній промовець приводить вже відомі постулати про моральне убозтво німців, наголошує на неможливості ужитися з "надменным народом, да и преступно быть с ним в мире, так как можно заразиться от него развращенностью...". Підтверджуючи свої докази словами зі Старого Заповіту про обраний народ та хананеїв, проводить паралелі з німцями та "прусаками", порятунку від яких і просить паства у Господа. Успіхи німецького народу в науковій та соціальній сферах, на його думку, перетворили їх на "...темных, злых дьяволов". Червоною стрічкою в промові проходить тема поділу людства на 1 і 2 сорт. Справедливе обурення промовця викликає німецька ідея "народу – носія високої культури" та роль слов'янства, як "только подстилки для германской цивилизации, навоза" і твердження про неминучість перемоги у війні, адже "выиграют войну... более культурные" [8, 2297]. У висновку автор, порівнюючи тодішню ситуацію з нашествиям татар, застерігає про більшу небезпеку, бо татари, на відміну від "прусского сапога", не втручалися у політику, віру, мову та звичаї слов'ян.

Не оминула соціокультурна пропаганда і нагоди розпалювання міжетнічної та міжрелігійної ворожнечі, вміло маскуючи власні злочини під плакатними лозунгами та прицільно розвішуючи "русофобські" та "українсько-сепаратистські" ярлики. Так, в №35 "ПЕВ" від 31.08.1914р. повідомлялося,

що 21.08. об 11 ранку "победоносная русская армия" взяла м. Львів. Ось як доносить до читача "сообщение из передовых позиций" подробиці цієї події: після боїв на вулицях міста слов'янське населення "торжественно встречало нас с криком – Да здравствует армия русских освободителей!!! пение русского гимна слилось с последними выстрелами" [6, 1880]. Протилежні свідчення щодо ситуації перших днів окупації міста знаходимо в літописі монастиря ЧСВВ у Львові: "Тьма-тменна військ переходить через Львів. Козаки зовсім не виглядають мальовничо, носять ся подібно, як селяни на Сокальщині, лиш вираз лица дивний" [3, 612]. Мешканці міста, налякані чутками про безчинства козаків, вирішили оборонятися від них в досить оригінальний спосіб. У вікнах і в брамах будинків поставили ікони. Цей засіб використали не лише християни, а й євреї. Такий специфічний "захист" вказує на те, що мешканці Львова приписували ворожому війську певну релігійність [2, 171].

Щодо привітальних пісень на вулицях, то мешканці Львова під акомпанемент канонади в напрямі Янова та звісток з провінцій про великі грабунки та насилля безкарних солдат затаврували в пам'яті тільки заспівану "підсвистуючи, грімку, правдиво російську пісню:

Красно-сірая свиня на дереві молодь звела,
Гей, гей, гей на дереві молодь звела...
Іванушка пріходіл, галушки приносіл,
Гей, гей, гей галушки приносіл" [3, 616].

В рамках "підігрівання" релігійної ворожнечі на перших шпальтах №36 "ПЕВ" від 7.09.1914. в рубриці "Известия и заметки" поряд з "радісною новиною" про вступ російських військ на територію Східної Пруссії містилося повідомлення про Галицько-Львівську митрополію. Головна увага замітки була зосереджена на особі уніатського митрополита Шептицького, який мав досить великий вплив на Галичині. Мовою оригіналу: "Шептицкий, бывший главою русофобской партии в Галиции, при приближении русских войск обратился к местному русскому населению с воззванием быть верными дому Габсбургов. При подступлении русских войск ко Львову, сбежал из своей резиденции. В ближайшие дни ожидается низложение Митрополита Шептицкого" [6, 1946]. Що з насправді містило звернення митрополита до вірян і було трактовано як "русофобство", знаходимо в проповіді, виголошеній в Церкві Успіння Пресвятої Богородиці 9 вересня "Наше православіє є церковне, їх православіє державне, що так скажу, "казьонне", т.є. вони опирають своє православіє на державній силі, а ми черпаємо ту силу в єдності з св. католицькою Церквою" [3, 627]. Далі автор замітки повідомляє інформацію, за формою подачі більш схожу на плітку, про те, що очікується акт "первостепенной важности", який стосуватиметься православ'я в Галичині. З цього приводу в Синоді була зібрана надзвичайна нарада, в якій брав участь, перебуваючи в Петрограді, архієпископ Харківський Антоній. Як зазначає видання, в Синоді обговорюється питання – залишити Галичину під владою Київського митрополита в ім'я історичної традиції і відіслати в Галичину тільки напівсамостійних вікаріїв, чи утворити там особливу самостійну митрополію – "...второе мнение берет верх". Також, як далі продовжує газета, закінчила свої заняття особлива нарада під проводом обер-прокурора Святійшого Синоду В.К. Саблера з обговорення питання щодо влаштування "религиозно-нравственного быта" російського населення Галичини. Вирішено було підготувати особливі кадри священнослужителів, які поряд з "гражданским устройством" окупованих частин Галичини, повинні були приступити до церковного устрою галичан. Для цих заходів в Харківській губернії було заплановано підготувати близько 35 місіонерів. Крім того, комісія визнала необхідним прийняття мір щодо розповсюдження серед населення Галичини релігійно-етичної літератури в православному дусі.

Прояви національної свідомості та державницькі прагнення українців Галичини висвітлювалися в пресі як ідеї "українського сепаратизму", що захопили невелике коло "полуинтеллигенции", цілком залежної від Віденського та Будапештського уряду. Звинувачення у поширенні пліток про Росію, "объятую пламенем революции", та підтримці проавстрійських настроїв лилися на щоденну газету "Головна Українська Рада", публікації якої ніби то "вызвали взрыв негодования" серед російського народу Галичини.

Також провінційна преса приділяла багато уваги аналізу стану продовольчої та сільськогосподарської справи з викладенням причин продовольчих утруднень і заходів уряду по їх подолання. Журнал "Хуторянин", офіційний друкований орган Полтавського сільськогосподарського товариства, в номері 30-31 від 31.07.1914 р. на своїх сторінках продовжуючи загальну лінію офіційної пропаганди, поглиблюючи "об'єднавчі" установки закликає громадян, які не були призвані до лав армії, допомогти сім'ям мобілізованих. Зокрема у статтях-відозвах "До товаришів агрономів" та "До сільських общин" редакція журналу, в особі губернатора Багговута та голови Губернської Земської управи Лизогуба, ставить перед сільськогосподарськими кооператорами губернії дві основні задачі: 1) врятувати господарства мобілізованих від розорення шляхом організації трудової допомоги з боку останніх. До справи організації трудової допомоги повинні були долучитися кооперативні установи [10, 864]. А

саме: сільськогосподарські, кредитні та споживчі товариства, яким було доручено організувати артлі, прокат с/г техніки та ін.; 2) організувати поставки в діючу армію продовольства: борошно, сало, свинину та овес для коней. Підтверджуючи дієвість вищевказаних закликів, редакція в наступних номерах журналу яскраво висвітлює успіхи в заготовці продовольства і спорядження для армії та діяльність повітових земських комітетів у справі допомоги сім'ям мобілізованих, скорочення видатків повітових земств, зокрема в с. Тахтаулове, с. Жуки, Старих Санжарах та Костянтинограді [11, 936].

Не забувала редакція і про діяльність с/г товариства під час воєнних дій. Передплатникам було повідомлено, що бесіди, читання, покази полів та виставки буде відсунуто на другий план. Та поряд з цим автор статті наголошує, що в цей складний момент "восприимчивость нашего населения к агрономической проведи не понизится, а напротив – повысится" [10, 867], тим намагаючись закликати земство не скорочувати фінансування агрономічних заходів та відволікти увагу від театру воєнних дій.

Щодо реалій поточного забезпечення продовольством діючої армії знаходимо приклад зі справи Кременчуцького околоточного наглядча Ф.Бичева. Так, згідно з наказом керівництва губернської поліції, під час мобілізації околоточний наглядч мав постійно знаходитися при станції залізниці. Ось як описують стан справ колеги Ф.Бичева: "одного разу вночі через кожні півгодини прибуло 3 ешелони нижчих чинів, близько 3 тисяч осіб. Прийшовши на Олександрівську вулицю, вони стали вимагати відкрити лавки для купівлі продуктів. Черговим на той час був Бичев, але його постовий городовий знайти не зміг і особисто дав розпорядження відкрити лавки, щоб запобігти погрому. Пізніше, знайшовши Бичева в перукарні Сегала, що грав в компанії 20 осіб в карти, доповів йому про обстановку, той відповів, що "когда низшие чины будут безобразничать, то он выйдет..." [1, 62]. Зазначимо, що подальша служба в поліції даного околоточного наглядча була перервана службовим жандармським розслідуванням, яке з'ясувало, що крім наведеного, Ф.Бичев мав у своєму "послужному списку" ще цілий ряд правопорушень і потрапив на службі в поліцію шляхом підробки документів. В особовій справі, в графі "походження" він був зазначений, як міщанин з Херсонської губернії. Згодом, слідством було встановлено, що Ф. Бичев приїхав до Херсонської губернії після відбуття судимості у Владивостоці. Даний випадок свідчить про несприятливу ситуацію у кадровій політиці внутрішніх органів імперії. Непрестижність поліцейської служби, маленька платня, важкі умови служби створювали "кадровий голод". В результаті на службу нерідко приймалися люди "без жодних довідок", без перевірки їх репутації і моральної порядності.

Також журнал "Хуторянин" не залишав поза увагою нагальні потреби своїх читачів, друкуючи на своїх сторінках в розділі "Хроніка" пояснення, як правильно адресувати листи в діючу армію та спростування різноманітних чуток. Так, в № 33 від 14.08.1914 р. з'являється замітка про "необоснованные слухи", в якій Роменська земська управа пояснює, що побоювання селян щодо безоплатного вилучення худоби на користь армії є безпідставними. Дана неправдива інформація, запевняє установа, була розповсюджена "скупщиками" з метою закупівлі худоби у населення за безцінь [11, 936].

Підтримуючи антиалкогольну кампанію, яка була широко розгорнута в пресі ще до війни і остаточно закріплена у забороні діяльності винних лавок з перших її днів, "Хуторянин" схвально відгукується – "Мы поневоле стали трезвы, все убедились, что без водки можно жить, что отсутствие проклятого зелья – великое благо" [9, 948]. Наводячи вражаючі цифри економії "непропитих" коштів населення – 70 млн за минулий місяць – наголошує на найдзвичайній користі заборони як прямого результату відсутності заворушень серед населення. Та офіційна пропаганда була далекою від істини. Торгівля спиртними напоями з усного дозволу місцевої поліції мала місце в великих губернських центрах, зокрема в Кременчуці.

Факти, які доводять існування такої практики наведено в жандармському розслідуванні підполковника Андреева щодо вищезгаданого околоточного наглядча Ф. Бичева. З окремих випадків слідчий жандарм зазначає:

1. Бакалійна лавка Лейби Любина торгувала спиртними напоями. На зауваження городового про недопустимість цього хазяїн лавки проігнорував вимогу. Свою відмову в припиненні торгівлі він обґрунтував, посилаючись на околоточного наглядча Бичева, який саме пиячив в його лавці, і наказав відсилати від неї городових.

2. На тій же вулиці була пивна Михайла Марченка і Серафими Бойко, де відкрито продавалась горілка і там постійно збиралися працівники залізниці: "...пьянствовали, пели и позволяли себе безобразия...", через що городовим доводилося залучати на допомогу вахмістра залізниці та жандармського відділення. Ф. Бичев на скарги городових відправляв їх слідкувати за порядком на вулиці, а не всередині, бо й сам там обідав [1, 68-69].

Ще одним доказом "перебільшення" успіхів антиалкогольної кампанії були постійні так звані "Попередження" для читачів щодо непоправної шкоди здоров'ю від вживання замінників алкогольних напоїв – деревного спирту, лаку, одеколону та ін. [11, 937].

Долучалася до пропаганди тверезості і єпархіальна преса. Питання проблематики боротьби з пияцтвом, тютюнопалінням, хуліганством та лихослів'ям безпосередньо через школу піднімалися на традиційному з'їзді духовенства. Доповідь о. Олександра Максимовича з даної тематики була надрукована в офіційній частині "ПЕВ" від 17.08.1914 р. і мала чіткі посилання та вказівки на успіхи в даній справі його колег з Санкт-Петербурга. Серед дійових засобів зазначалися: бесіди з дітьми та книги для читання про шкоду пияцтва, демонстрація моделей та картин, що наочно показували шкоду шкідливих звичок, ілюстрації злочинів, що були скоєні внаслідок зловживання спиртом. Аналогічні рецепти доповідач радив застосовувати і в боротьбі з іншими вищезазначеними девіантними проявами [5, 1763].

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що акценти соціокультурної пропаганди в провінційній пресі були зосереджені в декількох основних напрямках. Серед них: донесення ретельно рецензованої "оперативної" інформації з фронтів про "переможний поступ армії визволителів слов'янства", пропаганди об'єднання "русского мира" як історичної закономірності та необхідності, наукове обґрунтування панслов'янізму та нівеляція культури заходу, поширення міфів щодо відданої служби та самопожертви на війні підданих імперії та варварство німців "противников", розпалювання міжрелігійної ворожнечі та негативних настроїв щодо української інтелігенції на окупованих територіях. Також не залишалися поза увагою преси і більш прагматичні проблеми повоєнного суспільства. Значна увага приділялася боротьбі з пияцтвом. Переваги тверезого способу життя автори статей пов'язували перш за все з економічною вигодою для держави та самих громадян. Економічна складова була присутньою також в публікаціях-закликах про продовольчу допомогу фронту від агрономів тилу – як вклад в боротьбу проти супостата. Отже, періодична преса Полтавської губернії, як головний засіб масової комунікації в провінції, вдало використовувалась ідеологічною машиною царату для навіювання та закарбування в свідомості підданих Російської імперії різного роду воєнних соціокультурних міфів.

Література

1. ДАПО. – Ф.80. – Оп.1. – Спр.67. – арк. 68-70.
2. Винник О. Чутки під час російської окупації Львова (1914-1915 рр.) / О. Винник // Вісник Львівського університету. – 2009. – Вип. 44. – С. 163-176.
3. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність: Документи і матеріали 1899-1944 / ред. А. Кравчук. – Т.2 : Церква і суспільне питання. – Кн. 2: Листування. – Львів: Місіонер, 1999. – 1096 с.
4. Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838-1917 рр.) : список / укл. Н. Сидоренко, О. Сидоренко, О. Школьна. – К. : Дослідницький центр української преси, 1996. – 126 с.
5. Полтавские епархиальные ведомости. – 1914. – № 33. – С.1793-1795.
6. Полтавские епархиальные ведомости. – 1914. – № 35. – С.1870-1994.
7. Полтавские епархиальные ведомости. – 1914. – № 36. – С. 1923-1951.
8. Полтавские епархиальные ведомости. – 1914. – № 44. – С.2297-2305.
9. Русская публицистика и периодика эпохи Первой мировой войны: политика и поэтика. Исследования и материалы. – М.: ИМЛИ РАН, 2013. – 600 с.
10. Хуторянин. – 1914. – № 30-31. – С. 853-867.
11. Хуторянин. – 1914. – № 33. – С. 936-947.

References

1. ДАПО. – Ф.80. – Оп.1. – Спр.67. – арк. 68-70.
2. Vynnyk O. Chutky pid chas rosiiskoi okupatsii Lvova (1914-1915 rr.) / O. Vynnyk // Visnyk Lvivskoho universytetu – 2009. – Vyp.44. – s. 163-176.
3. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i Diialnist: Dokumenty i materialy 1899-1944 / red. A. Kravchuk. – T.2 : Tserkva i suspilne pytannia. – Kn.2: Lystuvannia. – Lviv: Misioner, 1999. – 1096 s.
4. Periodychni vydannia Poltavy ta Poltavskoi hubernii (1838-1917 rr.) : spysok / ukl. N. Sydorenko, O. Sydorenko, O. Shkolna. – K. : Doslidnytskyi tsentr ukrainskoi presy, 1996. – 126 s.
5. "Poltavskie eparkhial'nye vedomosti". – 1914. – № 33. – S.1793-1795.
6. "Poltavskie eparkhial'nye vedomosti". – 1914. – № 35. – S.1870-1994.
7. "Poltavskie eparkhial'nye vedomosti". – 1914. – № 36. – S. 1923-1951.
8. "Poltavskie eparkhial'nye vedomosti". – 1914. – № 44. – S.2297-2305.
9. Russkaia publitsistika i periodika epokhi Pervoi mirovoi voiny: politika i poetika. Issledovaniia i materialy. – M.: IMLI RAN, 2013. – 600 s. – 27 s.
10. "Khutorianin". – 1914. – № 30-31. – S. 853-867
11. "Khutorianin". – 1914. – № 33. – S.936-947.